

Галина ВІНОГРАДСЬКА

У ТВОРЧІЙ СПІВПРАЦІ

Творча співпраця української вченої-етнолога, авторки понад десятка окремих наукових праць і більш як 200 наукових статей у фахових та громадсько-політичних виданнях, кандидата історичних наук Оксани Сапеляк [9] та багатолітнього очільника церковного життя української спільноти в Аргентині, автора понад десятка окремих праць з історії Української Церкви, єпископа Української Греко-Католицької Церкви Андрія Сапеляка¹ [8; 12] розпочалася на початку 1990-х рр., відколи, з проголошенням незалежності Української держави, єпископ Андрій повернувся в Україну. Як пише у своїх спогадах сам владика, він покинув свою рідну домівку у 1937 р. вісімнадцятирічним юнаком, а повернувся у 1990-х (на постійно — з 1998 р.) сімдесятилітнім чоловіком [4, с. 23]. Маючи за плечима багатолітній життєвий досвід, працю в утвердженні та популяризації знань у світі про Україну загалом та про Українську Церкву зокрема, єпископ Андрій мав (і має) багато чого розповісти українському читачеві, позбавленому довгий час комуністичною цензурою можливостей широкого ознайомлення з дійсним станом історичного та світоглядного світового процесу.

Першим нагальним завданням перед владикою після повернення в Україну постало ознайомлення якнайширшого кола української громадськості з важливими змінами у загальнохристиянській світовій спільноті щодо порозуміння і єдності усіх християн світу, що прямо стосувалося християн-українців: 7 грудня 1965 р. перед закриттям II Ватиканського Собору Римська й Царгородська Церкви зняли одна з одної викляття від 1054 р., фактично відмінивши церковний розкол 900-літньої давності [15, с. 6].

¹ Єпископ Андрій Сапеляк народився 13 грудня 1919 р. в селі Ришкова Воля на Перемишльщині (нині Республіка Польща). Після закінчення Перемишльського гімназії вступив до Згромадження оо. Салезіян. Вищу освіту здобув у Місійному Салезіянському університеті в Італії (м. Турин), факультет канонічного права. 1949 р. висвячений на ієрея, святитель — архієпископ Іван Бучко. 1951 р. взяв участь в організації Української Малої семінарії (м. Люр, Франція). 1956 р. став ректором Малої семінарії, перенесеної у тому ж році до Італії. 1961 р. отримав сан єпископа. З 1961 р. — єпископ українців в Аргентині (36 років). 1962—1965 рр. — учасник II Ватиканського Собору, член Комісії для Східних Церков. У 1990-х рр. разом з братом о. Василем Сапеляком створює Салезіянське Згромадження в Україні. З 1998 р. постійно мешкає в Україні. З 1999 р. працює на ниві пасторального місіїництва у Дніпропетровській обл. (м. Верхньодніпровськ).

Єпископ Андрій Сапеляк був учасником Собору і невдовзі, уже у 1967 р., у Буенос-Айресі побачила світ його книга українською мовою «Українська Церква на II Ватиканському Соборі», однак, зі зрозумілих тодішніх політичних причин, вона залишилась майже невідомою для читачів в Україні. За справу підготовки та перевидання цієї важливої праці з історії Української Церкви активно взялася родичка владика, науковець Інституту народознавства НАН України Оксана Сапеляк, яка на той час керувала Фондом духовного відродження ім. Митрополита Шептицького. Робота над другим виданням книги єпископа була дуже відповідальною й ретельною й у плані редагування тексту, відповідно до сучасного українського правопису, й у плані вивірення історичного фактажу (фактів, дат, імен, назв). У 1995 р. друге, доопрацьоване видання праці єпископа Андрія Сапеляка «Українська Церква на II Ватиканському Соборі» вийшло у світ у незалежній Україні [7]. У «Передньому слові» до цього видання О. Сапеляк чітко, коротко і аналітично визначила актуальність, роль, місце і значення II Ватиканського Собору у житті Української Церкви, і навзаєм, — ті ж позиції щодо значення Української Церкви для Вселенської Церкви у боротьбі з антилюдською комуністичною системою. Вчена акцентує, що саме на цьому поважному Вселенському зібранні Українська Церква, як самостійна одиниця, вперше у новітній історії зайняла визначне і рівноправне місце поряд із головними Християнськими Церквами світу [15, с. 5].

Початок було покладено. Подальша співпраця на ниві упорядкування і видання просвітницьких книг з історії Української Церкви у тандемі А. Сапеляка

і О. Сапеляк набрала обертів і на нинішній день складає бібліотечку з 7 книг (найменша з яких має 90 сторінок, найоб'ємніша — 264 сторінки) за 19 років (вид. 1995—2014 рр.) [1—7]. І кожна сторінка з кожного видання у цьому переліку була пропущена упорядницею і редактором О. Сапеляк через її душу і серце, була вивірена на точність фактажу та правопису (чи нею самою, чи залученими для цього фахівцями). І це попри те, що зазначеною діяльністю пані Оксана займалася поза основним науковим навантаженням у науковій академічній установі, за результатами виконання якого підготувала і видала низку своїх монографій у царині етнології [9, с. 44—45; 13; 17; 18].

Наступні праці єпископа Андрія Сапеляка, упорядковані Оксаною Сапеляк, умовно можна згрупувати у три підгрупи: 1) праці про історію Української Церкви з часів її зародження до сьогодення [1; 6]; 2) праці про знакові постаті у справі створення Салезіянського Згромадження в Україні [2; 3]; 3) спогади — мемуари про власне життя, знакові події та знакові постаті у ньому [4; 5]. Умовність такого поділу зумовлюється тим, що у працях кожної з виділених груп присутнє історичне тло, завдяки якому діяльність окремої особи розглядається не відірвано від історичного контексту українського державотворення та церковно-релігійного життя, а рівно ж як й історія Української держави і Церкви немислима без постатей окремих знакових особистостей, та великого числа особистостей, що творять народ. У кожній з праць владика відчувається його присутність як автора, як співучасника подій, про які він розповідає. Науково аналізуючи доробок владика А. Сапеляка, у першій великій статті-життєписі «Речник єдності церков, незалежності і соборності України» О. Сапеляк аргументовано доводить, що саме такий стиль викладу потрібен нинішньому читацькому загалу в Україні при поданні матеріалу з історії України [12, с. 34—35]. Як пише вчена, «...за спостереженнями єпископа, загал практично не читає наукових праць — не тільки великих за розмірами, але й написаних специфічно науковою мовою. Історію ж свого народу мають знати не тільки вчені, а кожен українець — від урядовця до робітника, отже, це повинна бути книжка — невелика за обсягом, але легкодоступна широкому загалу. Окрім того, для більшості авторів історія України мислиться відокремлено від історії Церкви.

Насправді таке відокремлення — надумане, штучне, не відповідає історичній правді...» [12, с. 35]. Отож, характеризуючи працю владика А. Сапеляка «Україна крізь віки: релігійно-церковний аспект» [6], учена зазначає, що це «книга про складні речі, написана доступно, просто, зрозуміло і коротко» [12, с. 35]. Аналогічну характеристику можна прикласти до кожної з книг владика — доступно, просто, зрозуміло і коротко про складні речі, зокрема і про працю «Київська Церква на слов'янському Сході. Канонічно-єкуменічний аспект» [1], яка є підсумком його багаторічних роздумів про Українську Християнську Церкву, її тяглість від князя Володимира до сьогодення та її роль у вселенському єкуменічному процесі.

Праці владика А. Сапеляка про знакові постаті («Отець-прелат Кирило Селецький засновник монаших згромаджень», «Світло святості. Отець Степан Чміль») та спогади — мемуари про власне життя («Спогади владика-місіонера», «Три ювілеї України з Іваном Павлом II») — це низка праць, які доповнюючи одна одну, творять міцну джерельну базу для дослідження причин, мети та процесу виникнення Салезіянського Згромадження в Україні та його місце у загальній системі світового Салезіянського чину. З праць владика довідуємося, що першим на українських теренах, хто ознайомився з філософією та методою діяльності засновника Салезіянського чину у Європі св. Івана Боско, був о. Кирило Селецький (1838—1918), який написав і поширював серед своїх вірних і учнів Перемишлької гімназії книгу про цього видатного християнського діяча і святого («Отець Іван Боско — його життя і діла» (1900)) [2, с. 19]. Довідуємося, що першим українським салезіянином був о. Степан Чміль [3], а далі — з 1932 до 1990 р. число салезіян-українців становило 770 осіб. Однак, як пише владика А. Сапеляк, головне своє призначення — місійну діяльність в Україні, внаслідок тоталітарного советського режиму, вихованці салезіяни-українці зі зрозумілих причин не могли здійснювати у тогочасних українських реаліях. І тільки 1991 р. троє з них (єпископ Андрій Сапеляк, о. Василь Сапеляк та о. Василь Король), які до того провадили багатолітню місійну працю серед української спільноти в Аргентині, започаткували місійну діяльність Салезіянського Згромадження в Україні (з 1991 р. у Львові, з 1998 р. — на Дніпропетровщині) — ту справу, для якої від

1930-х рр. було прикладено численні організаційні та матеріальні зусилля Найвищого Престолу [4].

Аналізуючи причинно-наслідкові зв'язки у створенні Українського Салезіянського Згромадження на підставі праць єпископа Андрія Сапеляка, у прискіпливого читача неодмінно виникає запитання щодо походження тих реальних та об'єктивних доводів у необхідності створення саме Українського Салезіянського Згромадження як сили, гідної протистояти комуністичному та посткомуністичному світоглядю, які виявилися визначальними у прийнятті доленосного для українців рішення про створення та фінансування інституції для підготовки українців-салезіян у Східному обряді. Вочевидь владика Андрій не ставив собі за мету з'ясування цього питання. Вже те, що він подав такий великий і важливий обсяг базового фактажу, заслуговує на вдячність і пошанування його від нащадків. Однак упорядник та редактор його праць Оксана Сапеляк, як правдивий науковець, підмітила ті моменти, що потребували додаткового висвітлення і, опираючись на упорядковані нею праці єпископа Андрія Сапеляка, та додавши до них, як джерельної бази, свій власний польовий та архівний матеріал (інтерв'ю з отцями-салезіянами в Україні, архівні документи, матеріали з преси) у своїй науковій монографії «Українське Салезіянське Згромадження. Виховати нову людину» аргументовано довела, що саме Андрей Шептицький звернув увагу на людинолюбську філософію оо. Салезіян і надав папському нунцієві у Варшаві

о. Франціско Мармаджі головні аргументи для Папи на користь українців, як гідних «бійців» проти комуністичного тоталітаризму [18, с. 62—69].

Творча співпраця єпископа Андрія Сапеляка та вченої Оксани Сапеляк впродовж майже 20 років була взаємнокорисною для обох цих видатних постатей в українській культурі та науці. Адже саме завдяки організаційній та духовній підтримці владика пані Оксані вдалося зреалізувати непересічні для української науки проекти, результатом яких стали її ґрунтовні етнологічні праці про українські спільноти в Аргентині та Парагваї [13; 17].

І на завершення хочу побажати цьому талановитому тандемові: єпископові Андрієві Сапеляку та ученій Оксані Сапеляк міцного здоров'я та подальших чудових книг у творчій співпраці для виховання гідної української молоді.

1. Сапеляк А. Київська Церква на слов'янському Сході. Канонічно-єкуменічний аспект / А. Сапеляк. — Буенос-Айрес ; Львів : Місіонер, 2002. — 264 с. — (Вид. 2-ге, доповн.).
2. Сапеляк А. Отець-прелат Кирило Селецький засновник монаших згромаджень / А. Сапеляк. — Львів : Галицька видавнича спілка, 2004. — 116 с.
3. Сапеляк А. Світло святості. Отець Степан Чміль / Єпископ Андрій Сапеляк. — Львів : Свічадо, 2014. — 96 с.
4. Сапеляк А. Спогади владика-місіонера / Андрій Сапеляк (єпископ). — Львів : Інститут народознавства НАН України, 2011. — 200 с.
5. Сапеляк А. Три ювілеї України з Іваном Павлом II / Андрій Сапеляк, СДБ Єпископ-емерит, учасник II Ватиканського Собору. — Львів : Інститут народознавства НАН України, 2013. — 120 с.
6. Сапеляк А. Україна крізь віки: релігійно-церковний аспект / А. Сапеляк. — Львів : Червона калина, 2006. — 262 с.
7. Сапеляк А. Українська Церква на II Ватиканському Соборі / Владика Андрій Сапеляк. — Львів : Фонд духовного відродження ім. Митрополита Шептицького ; Стрім, 1995. — 216 с.
8. Сапеляк О. Андрій Сапеляк — єпископ Української Церкви в Аргентині / Сапеляк О. // Сапеляк А. Київська Церква на слов'янському Сході. Канонічно-єкуменічний аспект. — Буенос-Айрес ; Львів : Місіонер, 2002. — С. 5—6. — (Вид. 2-ге, доп.).
9. Сапеляк О. Бібліографічний покажчик / Оксана Денисовець-Сапеляк ; уклад. В. Яблонська. — Львів, 2010. — 128 с. : іл.
10. Сапеляк О. Від редактора / Сапеляк О. // Сапеляк А. Отець-прелат Кирило Селецький засновник монаших згромаджень. — Львів : Галицька видавнича спілка, 2004. — С. 5—6.
11. Сапеляк О. Від упорядника / Сапеляк О. // Сапеляк А. Спогади владика-місіонера. — Львів : Інститут народознавства НАН України, 2011. — С. 5—8.
12. Сапеляк О. Речник єдності церков, незалежності і соборності України / Сапеляк О. // Сапеляк А. Україна крізь віки: релігійно-церковний аспект. — Львів : Червона калина, 2006. — С. 5—36.
13. Сапеляк О. Парагвайці українського походження: церковно-громадське життя / Оксана Сапеляк. — Львів : Інститут народознавства НАН України, 2011. — 160 с.
14. Сапеляк О. Передмова / Сапеляк О. // Сапеляк А. Три ювілеї України з Іваном Павлом II. — Львів : Інститут народознавства НАН України, 2013. — С. 4—6.
15. Сапеляк О. Передне слово / Сапеляк О. // Сапеляк А. Українська Церква на II Ватиканському Соборі. — Львів : Фонд духовного відродження ім. Митрополита Шептицького ; Стрім, 1995. — С. 5—6.
16. Сапеляк О. Служіння Богові й народу / Сапеляк О. // Сапеляк А. Світло святості. Отець Степан Чміль. — Львів : Свічадо, 2014. — С. 5—9.
17. Сапеляк О. Українська спільнота в Аргентині: історико-етнологічний аспект / Оксана Сапеляк. — Львів : Інститут народознавства НАН України, 2008. — 285 с.
18. Сапеляк О. Українське Салезіянське Згромадження. Виховати нову людину / Оксана Сапеляк. — Львів : Інститут народознавства НАН України, 2014. — 236 с.